

Social Work & Education

©SW&E, 2017

Anastasiia Bogutska,
Secretariat Assistant,
SIHE "Ternopil State
Medical University
of the Ministry of Health of Ukraine"

Анастасія Богуцька
фахівець секретаріату ДВНЗ
«Тернопільський
державний медичний університет
МОЗ України»

Ternopil, Ukraine
м. Тернопіль, Україна
bogutskaaa@tdmu.edu.ua

Received: March 05, 2017
1st Revision: May 05, 2017
Accepted: June 12, 2017

ORCID iD 0000-0002-0325-8803

Bogutska, A (2017). Organization principles of the university of the third age in the UK, *Social Work and Education*, Vol. 4, No. 1., pp. 103-111

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ ТРЕТЬОГО ВІКУ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

АНОТАЦІЯ. У статті здійснено аналіз організаційних засад створення і організації діяльності університетів третього віку у Великій Британії.

Окреслено провідну мету діяльності Університетів третього віку Великої Британії, яка полягає у підвищенні рівня освіченості британського суспільства; у створенні закладів для стимулювання й організації навчання людей літнього віку заради їх власного задоволення; у забезпеченні людей літнього віку закладами й ресурсами, необхідними для розвитку і поглиблення їх інтелектуального, культурного та творчого та дозвіллевого життя; у розробці ефективних способів їх самореалізації.

Розкрито зміст діяльності Університетів третього віку та їх Національного вищестояючого органу – трасту, який представляє Університети третього віку Великої Британії на національному та міжнародному рівнях. Також схарактеризовано організаційні засади діяльності університетів третього віку: мету, принципи і правила діяльності Університету третього віку.

Розкрито основні принципи діяльності університетів третього віку та провідні правила, що визначають способи і технологію відкриття університетів третього віку, вибору керівних органів управління їх діяльністю, створення груп за інтересами, залучення людей третього віку до планування й організації їх діяльності, визначення способів і розмірів самофінансування, забезпечення приміщеннями, ресурсами, визначення напрямів, форм і методів роботи груп за інтересами.

Ключові слова: Велика Британія, Університет третього віку, організаційні засади, мета, принципи, правила діяльності Університетів третього віку.

Вступ

Актуальність дослідження організаційних засад діяльності освітніх закладів для третього віку зумовлюється загальносвітовою тенденцією збільшення чисельності людей, які досягли літнього віку. Так, якщо у 1950 р. лише 8 % від загальної кількості населення планети склали люди віком 60 років та старші, то у 2009 р. їх чисельність збільшилася до 11 %. Очікується, що у 2050 р. частка людей такого віку становитиме 22–25 %. Тому перед світовим співтовариством з усією актуальністю постає завдання забезпечення належного рівня якості життя і створення сприятливих умов для оптимізації життєдіяльності і самореалізації людей літнього віку. Дієвим способом вирішення цього завдання у міжнародній практиці визнано створення освітніх закладів для означеної категорії громадян.

Актуальність дослідження діяльності освітніх закладів для третього віку у Великобританії зумовлюється тим фактом, що власне у цій країні були обґрунтовані і втілені в практику концептуальні підходи щодо здійснення освіти для людей третього віку, які дали початок британській моделі функціонування університетів третього, яка заслужено визнана у світовій практиці однією з найбільш демократичних, привабливих і організаційно доступних.

Мета статті полягає в аналізі організаційних засад діяльності університетів третього віку у Великій Британії з метою імплементації прогресивних ідей британського досвіду в Україні.

Методологія дослідження

Ми обрали системний підхід дисциплінарного рівня методології, опираючись на загальнонаукові принципи, форми, підходи до відображення дійсності, а саме емпіричні методи педагогічного дослідження такі, як: метод вивчення документації, метод рейтингу, класифікацію, метод узагальнення незалежних характеристик, тобто узагальнення, порівняння, осмислення отриманих за допомогою інших методів відомостей про організаційні засади діяльності університетів третього віку. Під час визначення досліджуваної проблеми ми застосовували методи аналізу і синтезу, теоретичні методи, пов'язані з вивченням наукової літератури, документів, періодичних видань, довідкову педагогічну літературу.

Основна частина

У міжнародній практиці діяльність університетів третього віку стала предметом дослідження багатьох науковців: М. Азаріної, Р. Ван дер Віна, А. Вільямсона, А. Вітнелл, Б. Грумбріджа, Е. Есгін Гюндер, П. Леслетта, Д. Люмсдена, Е. Мідвінтера, К. Морріса, Х. Муді, Д. Редкліфа, Р. Свіндела, Дж. Томпсона, М. Формоси, М. Філіберта, Б. Фіндсена, Ч. Хуанга, Р. Шеррона, М. Янга та ін. В Україні ми не зустріли наукових публікацій, в яких би розкривались організаційні засади діяльності університетів третього віку у Великій Британії.

У Великій Британії університети третього віку як самостійні освітні об'єднання започаткували свою діяльність у 1982 році. Ініціаторами

обґрунтування концепції британської моделі функціонування університетів третього віку були Пітер Леслетт, Майкл Янг і Ерік Мідвінтер (“The USA Story,” 2014), які намагалися таким чином втілити ідею підвищення освітнього потенціалу британського суспільства через створення і відкриття освітньо-пізнавальних, освітньо-культурних і дозвіллевих закладів для людей літнього віку з метою створення сприятливих умов для їх життєдіяльності і самореалізації.

Особливість обґрунтованої ними моделі функціонування університетів третього віку полягає в тому, що ініціаторами й організаторами їх відкриття й забезпечення функціонування виступають самі члени громади – люди літнього віку, які, використовуючи свої таланти, вміння, захоплення об’єднуються, щоб навчатися один в одного, спілкуватися, обмінюватися захопленнями, навичками та наявними ресурсами на користь один одного.

У Великій Британії університети третього віку є самостійними закладами і неформальними асоціаціями різної структури. Термін університет у цьому контексті використовується в своєму первісному значенні – як група людей, які об’єднуються, щоб розділити свою любов до навчання. Університети третього віку у Великій Британії називають єдиною національною освітньою організацією, якою керують її ж члени (“Objects and principles,” 2014).

Більшість Університетів третього віку пропонують широкий діапазон поєднання пізнавальних програм і заходів, які дозволяють учасникам займатися різноманітною освітньою, творчою, дозвіллевою і оздоровчою діяльністю. Заняття, зустрічі, заходи організуються, зазвичай, у невеликих групах за інтересами, члени яких регулярно зустрічаються в орендованих приміщеннях університетів, коледжів, шкіл, соціальних закладів чи інших установах (бібліотеках, архівах, музеях, тощо). Зустрічі можуть проходити навіть вдома у когось із членів групи.

У 2014 році у Великій Британії (в Англії, Шотландії і Уельсі) офіційно зареєстровано 240 Університетів третього віку, в яких функціонують 527 груп людей похилого віку за інтересами. Сьогодні 1010 Університетів третього віку у Великобританії налічують 385 029 членів (“The Third Age Trust. USA,” 2017). Мережа університетів третього віку продовжує швидко розширюватися. В середньому щороку у Великій Британії відкриваються близько 50 нових університетів третього віку.

Університети третього віку є функціонально незалежними організаціями, що самі відповідають за свою діяльність і фінанси. Членство в Університетах третього віку у Великій Британії є відкритим для пенсіонерів та осіб, зайнятих неповний робочий день, незалежно від раси, релігії, політичних поглядів, рівня освіти чи кваліфікації. Ці засадничі положення зазначено в початкових Засадах і повторно затверджено в нещодавно прийнятих Цілях та Основних правилах діяльності університетів третього віку.

У загальному контексті мета діяльності університетів третього віку у Великій Британії полягає у підвищенні рівня освіченості британського суспільства та створенні сприятливих умов для стимулювання й організації навчання людей літнього віку заради їх власного задоволення та їх самореалізації;

У більш детальному контексті мета діяльності університетів третього віку у Великій Британії полягає у:

— у забезпеченні людей літнього віку ресурсами, необхідними для розвитку і поглиблення їх інтелектуального, культурного та творчого життя;

— в актуалізації у людей літнього віку знань про їх інтелектуальні, культурні та творчі можливості та значенні цих знань для себе і для суспільства.

— у створенні нетипового закладу, де немає жодної різниці між тими, хто навчає і тими, хто навчається, де діяльність носить добровільний характер і види діяльності пропонуються самими членами університету.

— у створенні можливостей для навчання людей літнього віку; у набутті вмінь і навичок, розвитку інтересів виключно для себе без орієнтації на здобуття кваліфікації, диплому або інших особистих досягнень;

— наданні допомоги людям літнього віку в ефективному використанні вільного часу і розробці ефективних способів досягнення самореалізації;

— в організації і залученні членів університету для допомоги значній кількості людей літнього віку у Великобританії, які прагнуть до поглиблення своїх знань, до оволодіння вміннями і навичками, але які не мають бажання навчатися у типових навчальних закладах;

— у проведенні досліджень процесів старіння британського суспільства і розробці сучасних технологій попередження цього процесу;

— в заохочуванні і наданні допомоги у створенні подібних університетів у всіх частинах королівства і співпраці з ними (“Objects and principles,” 2014).

Кожен університет третього віку у Великій Британії є унікальним і відображає потреби і бажання своїх членів. Проте на основі опрацьованих нами джерел можна дати загальний обрис «типового» університету третього віку.

Основою формою діяльності університетів третього віку є функціонування груп за інтересами. Групи за інтересами формуються за умови наявності 2 і більше осіб, зацікавлених у певній тематиці. Вони можуть бути неформальними самофункціонуючими навчальними групами, групами он-лайн курсу, групами, яку веде експерт.

Більшість університетів третього віку мають принаймні одну групу з вивчення іноземних мов, також групи за такими напрямками: активна ходьба, музика, письмо, історія мистецтва, наука і техніка, історія (різні галузі). Дивлячись на різноманіття тематичних груп по всій країні, ми знаходимо дивовижну широту інтересів: наукові і технічні дослідження, різні напрями історії та розвиток практичних навичок, також різноманіття соціальних і культурних заходів, таких як театральне мистецтво, навчально-ознайомчі поїздки по країні та закордон (“What is USA?,” 2011).

Практично всі університети третього віку проводять загальні щомісячні збори (зустрічі), які можна вважати є провідною формою їх самоорганізації і самоврядування. На цих зустрічах може бути лекція, може надаватися інформація про нові групи за інтересами і майбутні події, доповідь комітету, а також можливість для членів провести час разом за чашкою чаю.

Доступність університетів третього віку зумовлена у значній мірі тим, що члени університетів не оплачують за надані послуги. Кожен університет третього

віку знаходиться на самофінансуванні за рахунок членських внесків, розмір яких зберігаються надзвичайно низьким, що не викликає жодних заперечень чи утруднень з боку членів університету. зовнішнє фінансування розглядається можливим, лише за умови, якщо це не ставить під загрозу самостійність і незалежність будь-якого з університетів третього віку.

Університети третього віку у Великій Британії у своїй діяльності керуються такими основними принципами: принципом ініціативи у створенні університету, принципом самофінансування, принципом Пітера Ласлетта, принципом третього віку, принципом взаємодопомоги, принципом самоорганізації навчання та особистого вибору доцільності змісту і форм діяльності груп за інтересами.

Університети третього віку у Великій Британії є унікальними через те, що весь навчальний процес здійснюється його членами самостійно. Траст університетів Третього віку надає різноманітну підтримку у розвитку університетам третього віку, але ініціатива про створення, відкриття і функціонування університету третього віку має походити від місцевих літніх людей. Кожен університет третього віку у Великій Британії знаходиться у підпорядкуванні Комітету. Члени Комітету працюють на добровільних засадах і керуються провідними принципами для всіх новостворених університетів третього віку, на основі моделі функціонування університету третього віку, представленої Трастом третього віку. Всі університети третього віку мають дотримуватися Цілей та Основних Положень проекту університетів третього віку. Після того, як створено університет третього віку, його члени самотужки планують і організують освітні програми, шукають приміщення, в разі необхідності, облаштовують системи звуку і роблять усе необхідне для розвитку і процвітання університету третього віку самостійно.

Кожен Університет третього віку Великої Британії зобов'язаний:

- дотримуватися основних принципів руху університетів третього віку;
- заохочувати і давати можливість людям літнього віку, які працюють неповний робочий день, допомагати один одному, ділитися своїми знаннями, навичками, інтересами і досвідом;
- пропагувати цінності безперервного навчання і переваги членства в університеті третього віку;
- докладати усі зусилля, щоб гарантувати людям, які бажають приєднатися до університету третього віку, можливість це зробити.

На основі опрацьованих нами матеріалів і вивчення практичного діяльності нами здійснено спробу виокремити основні правила, яких мають дотримуватися в своїй діяльності усі університети третього віку Великої Британії:

1. Кожен університетів третього віку у Великій Британії складається з об'єднання людей літнього віку, які беруть на себе зобов'язання вчитися і допомагати вчитися іншим; усі хто навчається в університеті третього мають також навчати і навпаки.

2. Для вступу в університет третього віку у Великій Британії не потрібна ніяка кваліфікація і жоден негативний відгук не має мати місця зі сторони університету.

3. Кожен хто вступає в університет третього віку, зобов'язаний сплачувати внески для матеріального забезпечення процесу навчання. Ці кошти є додатковими доходами університету, окрім фондів внесків. Жодна фінансова підтримка місцевих або центральних органів влади не передбачається.

4. Заробітна плата, додаткова оплата або фінансова винагорода (за організацію навчання, за консультування або надання допомоги іншим членам університету) не надається жодному члену університету третього віку.

5. Від усіх членів третього віку очікується добровільна участь в організаційній, освітній та суспільній діяльності університету.

6. Членам університету слід бути готовими організувати підтримку власними трудовими ресурсами освітніх, культурних та інших інституцій, які використовуватимуться у процесі діяльності університету, і які в нинішніх умовах не можуть функціонувати, так як би їм цього хотілось. Це можуть бути художні галереї, музеї та бібліотеки, архіви, спортивні зали, стадіони, тощо.

7. Обов'язком усіх членів університету є навчатись і навчати. Це можна здійснювати різними способами: надаючи консультації іншим членам; здійснюючи навчання людей на дому, особливо тих, які за станом здоров'я не можуть його залишати, хто перебуває у спеціалізованих будинках або в лікарнях; брати участь в будь-якому заході, що організовується університетом чи іншими освітніми і культурними інституціями, де потрібні людські ресурси.

8. Університет не має займатися моніторинговою, оцінювальною чи кваліфікаційною діяльністю його членів. Дипломи або сертифікати (якщо такі видаються) мають видаватися без екзаменів і кваліфікаційних іспитів. Проте, групи університету, які займаються певною конкретною інтелектуальною або іншою діяльністю, можуть приймати рішення щодо шляхів відзначення індивідуальних успіхів своїх членів у здійсненні їх діяльності.

9. Програма навчання в університеті третього віку має бути настільки різнобічною, наскільки дозволяють його ресурси, включаючи математичні і природничі науки, філософію, літературу та історію, творчу, практичну і фізичну підготовку. Проте єдиним і провідним критерієм вибору напряму діяльності університету мають бути бажання членів.

10. Стандарти діяльності університетів третього віку відсутні. При розробці програм діяльності груп за інтересами основний акцент робиться на тому, що вони мають відповідати потребам, запитам і можливостям членів групи а також мають бути розроблені шляхи, які дозволятимуть кожному члену обрати свій власний рівень. Не потрібно встановлювати загальноуніверситетських стандартів, або будь-яких асиміляцій щодо стандартів інших вищих навчальних закладів.

11. Форма кожного заняття в університеті третього віку обирається в кожному окремому випадку, членами групи, які співпрацюють для цієї спільної мети. Традиційною формою навчання у групах за інтересами є лекції, дискусії, семінари з великою кількістю учасників; читання й обговорення; демонстрування умінь, діяльність на наукових об'єктах, археологічних або історичних пам'ятках, у музеях, художніх галереях, архівах та інших закладах.

12. Вивчення предметів соціальних, психологічних і фізіологічних напрямів у конкретному університеті третього віку може відбуватися по-різному. У процесі

діяльності університетів третього віку не стільки мають значення методи навчання, скільки варто звертати увагу на здійснення процесів пізнання й проведення конкретних досліджень.

13. Відповідно до творчих, мистецтвознавчих та топографічних інтересів, популярних серед студентів-членів університету третього віку, доцільно співпрацювати і проводити спеціальні заходи у національних організаціях таких як: Мистецька Рада, Національний фонд, Департамент з охорони навколишнього середовища, Комісія з охорони природи та питань лісового господарства та інших для забезпечення матеріальної бази, необхідної для розробки програм і здійснення досліджень в цих сферах. Натомість, у разі потреби їм має бути запропонована добровільна допомога з боку членів університету.

14. У діяльності університетів третього віку важливий акцент ставиться на розвиток провідних напрямів навчання у цьому університеті. Кожному члену пропонується приєднатися з метою поглиблення своїх знань і розвитку вмінь і навичок з певних галузей знань, які набули розвитку в університеті (наприклад, археологія, природнича історія, історія населення і соціальна структура, історія кліматичних і геологічних явищ). Від кожного члена очікується, по можливості, його власний науково-дослідний проєкт й аналіз (опис) отриманих результатів.

15. Навчальна діяльність в університетах третього віку не є самоціллю. У діяльності університетів третього віку важливе значення має цінність пізнання, оволодіння новими знаннями, формування і оволодіння новими вміннями й навичками, які є важливими у самореалізації людей похилого віку. У зв'язку з цим навчальні програми університетів третього віку мають включати в себе такі предмети, як комп'ютерне програмування, бухгалтерський облік, бізнес і управлінська діяльність, іноземні мови і декоративно-прикладне мистецтво (текстиль, метал, дерево, плетіння книг, друк і так далі).

16. Особливе значення у діяльності університетів третього віку має приділятися фізичній культурі. Для цього місцевими установами, які мають в своєму підпорядкуванні потрібні об'єкти, університетам має надаватися необхідна допомога.

17. Університети третього віку мають підтримувати тісну співпрацю з аналогічними університетами та іншими провайдерами освітніх програм для дорослих в усіх сферах. Для отримання доступу до матеріальної бази навчальних та науково-дослідних установ певного регіону потрібно вести переговори з усіма зацікавленими в допомозі університету, навіть якщо вони не є його членами.

18. Університету третього віку потрібно прикладати усі зусилля для заохочення обміну досвідом роботи між університетами третього віку у Великобританії, співпрацювати з ними в дослідженнях; об'єднуватися з ними для сприяння розвитку інтелектуальних інтересів людей літнього віку.

19. Крім волонтерської пошуково-дослідної діяльності у певній галузі, кожен університет третього віку має прагнути створити для своїх членів професійну дослідницьку діяльність для забезпечення самореалізації людей похилого віку й попередження старіння як соціального явища ("Objects and principles," 2014).

Висновки та перспективи подальших досліджень

Отже У Великій Британії університети третього віку є самостійними закладами, неформальними асоціаціями різної структури, що складаються з груп людей, які добровільно об'єднуються, щоб ділитися своїми знаннями, вміннями, навичками і досвідом. Університети третього віку у Великій Британії є функціонально незалежними організаціями, що самі відповідають за свою діяльність і фінанси. Членство в Університетах третього віку у Великій Британії є відкритим для пенсіонерів та осіб, зайнятих неповний робочий день, незалежно від раси, релігії, політичних поглядів, рівня освіти чи кваліфікації. Ці засадничі положення зазначено в Засадах і повторно затверджено в Основних правилах діяльності університетів третього віку.

Мета діяльності університетів третього віку у Великій Британії полягає у підвищенні рівня освіченості британського суспільства та створенні можливостей для навчання людей літнього віку. Кожен Університет третього віку Великої Британії зобов'язаний дотримуватися основних принципів та правил руху університетів третього віку.

Література

- Objects and principles. (2014) (pp. 1–6). UK: The Third Age Trust.
The Third Age Trust. U3A. (2017).
The U3A Story. (2014). U3A UK. The Third Age Trust. Retrieved from <http://www.u3a.org.uk/the-u3a-story/file.html>
What is U3A? (2011) (p. 2). UK.

ORGANIZATION PRINCIPLES OF THE UNIVERSITY OF THE THIRD AGE IN THE UK

Anastasiia Bogutska, Secretariat Assistant, SIHE “Ternopil State Medical University of the Ministry of Health of Ukraine”, Ternopil, Ukraine
bogutskaaa@tdmu.edu.ua

Abstract. Organization principles of establishment and organization of the Universities of the Third Age (U3A) in the UK are studied in the article.

The main aims of the Universities of the Third Age in the UK are defined, that are: to increase the knowledge of British society; to create institutions for promoting and facilitating training for older people for their own pleasure; to provide elderly people with facilities and opportunities for development of their intelligence, creativity and enhancement of their cultural and social life; to develop effective methods of their self-realization.

The authors determined the scope of the activity of the Universities of the Third Age and their National leading agency – Trust of the Third Age, which represents all the Universities of the Third Age in the UK nationally and internationally. The insight into organizational principles of the Universities of the Third Age is provides: the aim and principles of the University of the Third Age, as well as the guidelines for its management.

The main principles of the University of the Third Age are developed as well as the guidelines on methods and expertise in opening the Universities of the Third Age; election of governing body, establishment of interest groups; engagement of people of the third age into their activities management; identifying the means and amounts of self-financing, facilities, and resources; determination of directions, forms and methods of interest groups work.

Keywords: the UK, the University of the Third Age, organization principles, objects and principles of the University of the Third Age, guidelines.

References

- Objects and principles. (2014) (pp. 1–6). UK: The Third Age Trust.
The Third Age Trust. U3A. (2017).
The U3A Story. (2014). U3A UK. The Third Age Trust. Retrieved from <http://www.u3a.org.uk/the-u3a-story/file.html>
What is U3A? (2011) (p. 2). UK.
